

بررسی رابطه طراحی فضای شهری با گرایش به ارتکاب جرم شهروندان و راهکارهای پیشگیری از آن (مورد مطالعه: خیابان‌های شهر اصفهان)

امیرالیاسی^۱، محمود ستایش مهر^۲، امین رجبی^۳

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۱/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۵/۲/۲۸

چکیده

از صفحه ۶۹ تا ۹۰

برنامه ریزان و طراحان فضاهای اجتماعی، به ویژه شهرسازها، تلاش می‌کنند تا با شناسایی عوامل تهدید کننده امنیت در فضاهای عمومی، آن را برای استفاده کنندگان از فضاهای شهری فراهم کنند. طراحان محیطی بر این نکته تأکید دارند که میان ساختار کالبدی فضاهای شهری و رفتارهای کنش گران رابطه وجود دارد و برخی رفتارهای مجرمانه در پیوند با فضای شهری خاص از احتمال بروز بیشتری برخوردارند. از این رو مقاله حاضر، یک مطالعه پیمایشی و در بین شهروندان ۱۵ تا ۶۰ سال شهر اصفهان با استفاده از ابزار پرسشنامه و با تعداد نمونه ۳۸۴ نفری با بهره گیری از دو روش نمونه گیری مکانی و زمانی نگاشته شده که، درصدد است به بررسی نقش فضاهای شهری طراحی شده در میزان گرایش به ارتکاب جرم در ۵ خیابان از شهر اصفهان (شامل خیابان‌های خواجه نصیرالدین طوسی، سروش، آزادگان، احمدآباد، بزرگمهر) بپردازد. در ارتباط با پایایی ابزار سنجش به نظرات متخصصین علوم اجتماعی اکتفا شده و اعتبار پرسش نامه‌ها به ترتیب فضای شهری ۸۷٪ و گرایش به ارتکاب جرم ۸۳٪ در صد از طریق آزمون الفای کرونباخ بدست آمد. یافته‌های تحقیق، حکایت از عدم طراحی فضای شهری ایمن برای شهروندان اصفهان دارند. با این حال، مقایسه نقاط یاد شده نشان می‌دهد که خیابان‌های آزادگان و بزرگمهر بیشترین و خیابان خواجه نصیرالدین طوسی کمترین نزدیکی و شباهت را به یک فضای شهری طراحی شده نشان می‌دهند. طبق نتایج به دست آمده از این بررسی، همبستگی معکوسی بین میزان طراحی شدگی فضاهای شهری و میزان ارتکاب جرم وجود دارد و خیابان خواجه نصیرالدین طوسی در مقایسه با خیابان‌های دیگر، فضاهای مناسب تری را برای بروز و ارتکاب جرم فراهم می‌آورد. متداول ترین جرمی که در فضاهای شهری طراحی نشده شهر اصفهان، به ویژه خیابان خواجه نصیرالدین طوسی و تا حدی خیابان سروش، اتفاق می‌افتد مصرف مواد مخدر و غیر محتمل ترین آن حضور ارادل و اوباش می‌باشد.

کلید واژه ها: طرحی فضای شهری، ارتکاب جرم، ناامنی، احساس امنیت

۱. کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه آزاد تبریز، ایران. A.elyasi99@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد رشته مرمت شهری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی تهران، ایران.

۳. کارشناسی ارشد جامعه شناسی علوم تحقیقات حذف شود. دانشگاه آزاد اسلامی تهرن مرکز، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

شهر مجموعه‌ای فرهنگی کالبدی است که بر اساس نیازها، فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین آن شکل گرفته است. انسان‌باسته به نیازهای فردی یا گروهی خود فعالیت کرده و الگوی رفتاری خاص خود را عرضه می‌کنند. شهر و فضاهای مختلف آن بستر یا ظرفی برای رفتارهای انسانها هستند. در نتیجه فضاها و خصوصیات آنها وابستگی شدیدی به نحوه فعالیت و الگوهای رفتاری استفاده کنندگان آنها دارند. البته این بدان معنی نیست که این رابطه یک طرفه است. همانطور که فضاها از یک سو آئینه تمام‌نمای فعالیت‌ها و الگوهای رفتاری یک جامعه می‌باشند، از سوی دیگر فضاها بر فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین تأثیر شدیدی می‌گذارند. فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی برقرار می‌کند و در نتیجه، در هویت بخشی و دادن احساس آرامش به شهروندان نقش بسزایی دارد. تحولات دهه اخیر سبب شده است تا امکانات جدید شهرهای امروز مانند گذشته قادر به تأمین آرامش و امنیت شهروندان نباشد. شهرها به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فعالیت‌های خارج از مقیاس انسانی و فراوانی ماشین، از شاخص‌های آرامش و امنیت فضای شهری کم‌کم فاصله گرفته‌اند. عواملی که موجب گرایش به رفتار مجرمانه افراد در شهرها می‌شوند، بی‌شمارند و برخی فضای شهری را عامل گرایش به جرم افراد می‌دانند. به دلیل خیابان‌های تنگ و تاریک، ازدحام و وسعت، فضاهای عمومی در تجاوز به فضای شخصی افراد و نقض امنیت آنها، همواره آمار بالایی دارند.

امروزه شهروندان روند روز افزون حضور آنان در محیط‌های کار و فعالیت‌های اجتماعی شهری سبب می‌شود تا در مکان‌یابی و طراحی و ساخت کالبد شهر، حضور گسترده این شهروندان در فضاها و عرصه‌های مختلف سکونت، کار، حمل و نقل و .... مورد توجه قرار گیرد. در عصر حاضر، محیط‌های نامطلوب شهری مشکلات بسیاری را برای امنیت شهروندان ایجاد کرده و در رشد آسیب‌های اجتماعی مؤثر بوده‌اند. با گسترش این آسیب‌ها، امنیت رنگ می‌بازد و بر میزان جرم افزوده می‌شود، مردم در کنش‌های اجتماعی محتاطانه عمل می‌کنند و با هر اتفاقی، ترس و دلهره آنان دوچندان می‌شود و در نتیجه، احساس ناامنی می‌کنند. امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطر است که هر جامعه‌ای موظف است در زمینه‌های شخصی، اقتصادی، سیاسی و فضایی آن برای جامعه و اعضای آن فراهم کند. امنیت نداشتن شهروندان در فضاهای شهری، مشارکت کامل آنان را در اجتماع محدود می‌کنند و علاوه بر آسیب‌های روانی بر فرد، خانواده و جامعه را نیز متأثر خواهد کرد (گوتدینر و باد، ۲۰۰۰: ۳۱۳) ناامنی و بروز جرایم در شهر

بر کیفیت زندگی شهروندان تأثیر می گذارد برای نمونه فضای عمومی مانند میادین و بازارها و خیابان ها و پارک ها که برخی از جذاب ترین شاخص های زندگی شهری اند، هنگامی که به دلیل جرم و جنایت غیره قابل استفاده می شوند، تأثیر منفی بر جذابیت زندگی شهروندان می گذارند (گوتدینر و باد، ۱۳۹۰: ۱۹۰). و بحثی که در این زمینه مطرح می شود این است که مسئله فضاهای شهری در ایران مورد توجه چندانی قرار نگرفته است. خیابان های کم عرض و ساختمان هایی با تعداد طبقات زیاد، عدم تعبیه نور کافی در گذرگاه شهری، دوری کردن برخی فضاها از معرض دید مانند پل های عابران پیاده و خیابان های تنگ و تاریک، اتوبوس های شهری که به علت نصب آگاهی های تبلیغاتی که بر بدنه آنها تعبیه شده است در معرض دید ساکنان شهری دور شده اند و .... همه مسائلی است که در فضای شهری ایران مورد توجه قرار نگرفته است. بروز ناامنی در شهر نه تنها امکان استفاده مناسب از فضای شهری را از شهروندان سلب می کند بلکه امکان شرکت آنان در فعالیت های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، ورزشی و غیره را محدود می کند. (دوسر تو، ۱۹۸۴: ۱۱۷). ناامنی در شهر امکان برقراری روابط اجتماعی را برای شهروندان محدود به فضا و زمان می کند. تحقیقات انجام شده در سطح کشور نشان می دهد احساس ناامنی در میان شهروندان در کلان شهرها بیش از شهرهای میانی و کوچک است. با توجه به اینکه جامعه مورد مطالعه ما شهر اصفهان و یکی از کلان شهرهای ایران به حساب می آید، احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری به ویژه در خیابان ها و گذرهای شهری مسئله ای است که به بررسی و پژوهش نیاز دارد. و در این تحقیق در پی پاسخ به این سوال خواهیم بود که چه رابطه بین طراحی فضای شهری با گرایش به ارتکاب جرم وجود دارد؟ و ارائه راهکارهای پیشگیری از آن کدامند؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

تحقیقات بسیاری نشان داده اند که متغیرهای فیزیکی در افزایش با کاهش فرصت های وقوع جرم های شهری نقش مهمی دارند. جیکوبز بر اهمیت تخصیص فضاهای عمومی به الگو و قابلیت حرکت و حضور مردم در فضای شهری تأکید دارد و می گوید مردم تمایل دارند از طریق فضاهایی با سایر افراد ارتباط برقرار کنند و از فضای متروک دوری کنند (جیکوبز، ۱۹۶۱: ۱۵).

در تحقیقی دیاس و همکاران (۲۰۰۷) در برزیل، نقش آرایش فضایی در ایجاد رفتارهای خاص استفاده کنندگان بررسی شد. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد عوامل اجتماعی و فضایی با توجه به اثری که بر اجزای محیطی و شناخت فضایی

محیط‌های باز شهری دارند، بر کمبود امنیت و افزایش جرم تأثیر گذارند. مطالعات نیومن درباره رابطه مکان وقوع جرم در طرح‌های مسکونی نیویورک در کتاب مردم و طراحی در شهر پرخشونت در دهه ۱۹۸۰ م، از نخستین پژوهش‌هایی است که درباره تغییر ساختار محیط شهری پیشنهادهایی می‌دهد. در طرح نیومن، امنیت اجتماعی در جامعه نه به دست پلیس بلکه توسط افراد که در عرصه‌های خاصی سهیم‌اند تعریف می‌شود (صادقی فسایی و میرحسینی، ۱۳۸۸: ۱۲۸).

هیلر (۱۹۸۸) بر افزایش امنیت از طریق افزایش تحرک و جنبش در فضاهای شهری تأکید دارد. بنابراین، مکان‌هایی که برای جنبش و حرکت ظرفیت کمتری دارند، مستعد وقوع جرم هستند. همچنین، با بزرگ‌تر شدن فضا، افزایش حضور مردم و ایجاد الگوهای حرکتی توسط فضاهای خصوصی شده با مردمی که در آن حضور دارند، امنیت استفاده‌کنندگان از فضا افزایش خواهد یافت (هیلر، ۱۹۹۷: ۲۷۶).

مدیری (۱۳۸۵) در تحقیق خود به تأثیر وقوع جرم و خشونت در کاهش احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری پرداخته است. او نشان داده نقش جرم در کاهش احساس امنیت بیش از خشونت است.

بهرام بیات (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی، تأکید کرده است که عوامل فردی و خانوادگی، میزان جرم، سرمایه اجتماعی و فضای شهری بر احساس ناامنی موثر است.

مبانی نظری

هر نوع رفتار آنومیک یا جرم در صورت تجزیه متشکل از سه مولفه تحت عناوین خلافکار، قربانی، و موقعیت خواهد شد. محل و موقعیت وقوع جرم یکی از عوامل موثر بر وقوع آن است. با توجه به موضوع این تحقیق، این ضلع از رفتار آنومیک در ادامه بحث مورد واکاوی و شناسایی قرار می‌گیرد. در این تحقیق محل و موقعیت وقوع جرم در فضای شهری مدنظر است و سعی بر آن است تا با معرفی شیوه‌های مختلف از وقوع آن در مکان‌های شهری تا حد زیادی جلوگیری گردد (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۰۵). در خصوص این که تا چه حد محیط بر رفتار انسان تأثیر می‌گذارد سه دیدگاه وجود دارد این دیدگاه‌ها عبارتند از:

الف) دیدگاه تعیین‌کنندگی محیط: این دیدگاه در اوایل قرن بیستم مطرح شد. بر اساس این دیدگاه، محیط نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار، ادراک و احساس انسان دارد. هم‌چنین در این دیدگاه هر محرکی پاسخی خاص را ایجاد نموده و نقش آگاهی و اراده فردی در ایجاد پاسخ نادیده گرفته می‌شود. بر اساس این دیدگاه است که معماری مدرن، رفتار انسان را دیکته می‌کند و شهرسازی نیز

محل مناسب انواع فعالیت ها را مشخص می نماید و انتظار دارد که مردم طبق طرح، طراحان و خواست و پیش بینی آنان در محیط عمل کنند.

ب) دیدگاه امکان دهندگی: این دیدگاه محیط فیزیکی را بستری می داند که امکانات و محدودیت هایی را برای رفتار به وجود می آورد، اما محیط تعیین کننده رفتار نیست، بلکه مردم بر اساس سایر معیارها، رفتارهایی خاص را انتخاب می کنند. به عبارت دیگر محیط تعیین کننده رفتار مطلق نیست، بلکه صرفاً امکان بروز برخی رفتارها را فراهم می کند و یا محدودیت هایی را برای بروز برخی دیگر از رفتارها به وجود می آورد.

ج) دیدگاه احتمال دهندگی: این دیدگاه معتقد است ضمن این که مردم می توانند رفتارهای مختلفی را در یک محیط از خود بروز دهند، ویژگی های طراحی و عوامل مصنوع می توانند احتمال بروز رفتارهای خاص را افزایش دهند. به این ترتیب محیط رفتاری خاص را حمایت می کند و احتمال بروز آن را بالا می برد. اما تعیین کننده بروز رفتاری خاص در محیط نیست (صالحی به نقل از رضازاده، ۱۳۸۷: ۴۹).

با توجه به این که، رویکردها جبرگرایانه در تحلیل کنش های انسانی چندان سودمند نبوده و در این رویکردها عنصر اراده و آگاهی انسان معمولاً مورد غفلت قرار می گیرد، بنابراین در بررسی حاضر سعی شده است تا حد ممکن از رویکرد جبرگرایانه، که در بالا به عنوان دیدگاه تعیین کنندگی محیط از آن یاد شده، به دور بوده و از دو رویکرد امکان دهندگی و احتمال دهندگی در تحلیل رابطه محیط و رفتارهای کنشگران استفاده شود. از سوی دیگر، افراد را در ارتباط با فضای شهری می توانیم به سه دسته تقسیم نماییم:

دسته اول افرادی هستند که یا محل سکونت و یا محل اشتغال آنها به نوعی در ارتباط با فضای شهری و فضاهای مجاور آن است. این قبیل افراد که شامل ساکنین و شاغلین می شوند را حاضرین می نامیم. برای این دسته، امنیت دائمی یک امر حیاتی تلقی می شود، تا بدین ترتیب سکونت و اشتغال آنها را دست خوش خطر نسازد.

دسته دوم افرادی هستند که صرفاً در حال عبور از فضا (اعم از میدان، خیابان، پارک و...) به منظور رسیدن از یک مبدا از شهر به مقصدی خارج از آن فضای معین با پای پیاده و یا با وسایط نقلیه در حال عبور از آن فضا هستند. این قبیل افراد را عابران می نامیم برای این دسته امنیت در هنگام عبور از فضا بسیار ضروری تلقی می شود، تا بدین ترتیب امکان حرکت سالم از مبدا به مقصد فراهم شده

باشد.

دسته سوم افرادی هستند که به صورت موقت در فضا به منظور تماشای، استراحت، ملاقات با دوستان و... مکث می کنند. این افراد را ناظران می نامیم. برای این دسته، امنیت آنها در زمان حضورشان در فضا بسیار با اهمیت است زیرا در صورت ناامن بودن فضا، اساسا شرایط برای امکان درک بصری محیط استراحت، برقراری روابط اجتماعی و... میسر نخواهد بود.

همان طور که ذکر شده، برای هر یک از این افراد و دسته ها، امنیت فضا از بعدی غالب واجد اهمیت می شود. بنابراین فضای شهری امن، فضایی است که امنیت و آسودگی خاطر هر سه گروه از این افراد را فراهم آورد. فضای شهری امن از دید استفاده کنندگان از فضا ممکن است متفاوت باشد. یک فضای شهری ممکن است که از دید حاضرین و عابرین پیاده فضایی امن باشد، در حالی که از دید عابرین سواره، فضایی مطلوب محسوب می شود و این تعارض بین نظرات استفاده کنندگان از فضا حتما باید در طراحی یک فضای شهری امن لحاظ شود. فضای شهری امن باید این تعارضات را کاهش دهد و تا حد امکان این سه گروه مذکور بر امن بودن فضای شهری صحه گذارند (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۰)

طراحی شهری

رابرت کوان در کتاب «لغت نامه شهرسازی» طراحی شهری را اینگونه تعریف می کند (کوان، ۲۰۰۵) «طراحی شهری فرآیند مشارکتی و چند رشته ای است که به قرارگاه های فیزیکی سکونت در شهرها، روستاها و شهرک ها شکل می دهد.» بعضی طراحی شهری را هنرشکل دادن به مکان، طراحی در زمینه های شهری می دانند. طراحی شهری درگیر با طراحی ساختمان ها، گروه بناها، مکان ها و محوطه آرایه ها و ایجاد چارچوب و فرایند که توسعه موفق را تسهیل می سازد.

مولفه های طراحی شهری

مقولاتی همچون کیفیات محیطی، امنیت، آسایش، و پایداری مفاهیمی هستند که در طول دوره رشد طراحی شهری به آن افزوده شده اند. نهایتا در یک جمع بندی با تاملی از نظرات لینچ و کالن، اهداف طراحی شهری معطوف به مفاهیم پایداری را می توان در عناوین زیر تلخیص نمود:

۱. ارتقاء هویت مکان: از طریق توجه به منظر شهری و سیمای زمین بر پایه

تقویت الگوهای محلی توسعه متکی به فرهنگی بومی

۲. تداوم و تعریف عرصه ها: به نحوی که فضای عمومی و خصوصی در آن به

خوبی قابل تمیز و تشخیص باشد.

۳. کیفیت عرصه عمومی: از طریق تعریف فضاهای عمومی جاذب و سرزنده

۴. خوانایی: به نحوی که یک تصویر شفاف از مکان در ذهن نقش بندد..

۵. تنوع: مکانی که حق انتخاب را ممکن می نماید.

علل مردم گریزی فضاهای شهری

انسان موجودی است اجتماعی و به برقراری روابط اجتماعی با دیگران نیازمند است. فضاهای شهری می توانند بهترین بستر برای تعاملات اجتماعی بوده و مردم را دور هم جمع نمایند و سبب آشنایی و تعامل آنها با هم شوند. متأسفانه امروزه بسیاری از فضاهای شهری مردم گریز هستند و برخورد صرفاً عبوری با آنها می شود. مردم غالباً کمتر فضای شهری را برای تامل و مکث انتخاب می کنند. کشف علل این مردم گریزی و عدم حضور سبب تحقیق در این باره گشت.

«متافورسه عنصر را برای مشخصه های مکانی محلات فرهنگی بیان کرده است:

■ فرم: ارتباط میان ساختمان ها و فضاها

■ فعالیت: اقتصادی - فرهنگی و اجتماعی

■ معنا: حس مکان تاریخی و فرهنگی» (متافور، ۲۰۰۳: ۲۹۵).

حال اگر محله ای یا یک فضای شهری در یک مورد یا بیشتر از این مولفه ها با مسائلی مواجه باشد، این فضا به یک فضای مردم گریز مبدل می گردد و امنیت آن کاهش یافته و مستعد برای ارتکاب جرم می گردد.

اسکار نیومن در کتاب «فضای قابل دفاع» بر روی چند مفهوم جهت ایجاد امنیت پافشاری کرد:

۱. ارتقاء ذهنیت، مردم از مکان

۲. ایجاد حس قلمرو

۳. بالا بردن نظارت

۴. ایجاد مناطق امن

وی سطوحی چهارگانه برای فضاهای کالبدی ارائه نمود که هر یک توسط موانع سمبلیک و یا کالبدی تعیین حدود می گردند:

۱. سطوح عمومی، که امکان حضور و استفاده شهروندان و اقشار مختلف جامعه را فراهم می سازند: مانند خیابان ها، میداين، پارک ها و...

۲. سطوح نیمه عمومی که مورد استفاده تعداد افراد محدودتری است ولی همگان امکان حضور در آن را دارند مانند لابی هتل ها و آبارتمان ها و...

۳. سطوح نیمه خصوصی که مورد استفاده افرادی از جامعه است که اکثراً اجزاء

ساکنین آن محیط هستند. مانند راهروها، پله‌ها آسانسورها و...

۴. سطوح خصوصی فقط مورد استفاده ساکنین همان واحد مسکونی واقع می‌شوند. (درون خانه‌ها)

در ادامه تحقیقات نیومن، چهار سیاست که به کار گرفته شد عبارتند از: مراقبت و نظارت، کنترل دسترسی، تقویت قلمرو، نگهداری. وی همچنین بین اندازه پروژه و ارتکاب جرم همبستگی معنی داری می‌داند. بر این اساس محیط‌های که دارای متولی باشند نیز از امنیت بیشتری برخوردارند. بنابراین می‌بایست فضاهای شهری مردم‌گرا نیز دارای متولی بشوند. با توجه به تمامی مطالب بیان شده فضایی که امنیت او ایمنی پایینی داشته باشد به فضای مردم‌گرا تبدیل نمی‌شود، چرا که مردم در چنین فضایی دچار استرس می‌شوند و بنابراین در فضا نمی‌مانند از این رو کلیه تکنیک‌ها برای ایجاد ایمنی و امنیت محیط به مردم‌گرایی فضا نیز کمک می‌کند (نیومن، ۱۷۸۴: ۵۸).

هیلر از رویکرد دفاعی فوق‌انتقاد می‌کند به دلیل اینکه مانع حرکت طبیعی مردم می‌شود و برای غریبه‌ها چه صلح‌آمیز و چه خصم‌آمیز محدودیت دسترسی قائل می‌شود. هیلر معتقد است حضور مردم چه غریبه و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقا داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به تبع آن احساس امنیت را افزایش می‌دهد. (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۷: ۷۴)

بر این اساس، در ادبیات مربوط به طراحی فضای شهری ۵ اصل کلیدی برای دستیابی به محیط ساخته شده امن به شرح زیر برشمرده شده است: ۱. خوانایی، ۲. دسترسی مناسب، ۳. عدم اختلاط کاربری، ۴. نورپردازی مناسب و ۵. زوایای دید مناسب. این موارد را در مطالعه حاضر به عنوان ۵ شاخص تشکیل دهنده متغیر طراحی فضای شهری در نظر گرفته شده است.

فرضیه‌های تحقیق

- بین میزان گرایش به ارتکاب جرم شهروندان در فضای عمومی شهر متأثر از ویژگی‌های شخصی (سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت اشتغال، محل سکونت) آنان است.
- بین طراحی فضای شهری با گرایش به ارتکاب جرم شهروندان رابطه وجود دارد.
- بین طراحی فضای شهری با احساس امنیت شهروندان رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر یک مطالعه پیمایشی و از نوع کمی می باشد، داده ها با استفاده از ابزار پرسش نامه گرد آورده شده اند. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اصفهان می باشد و با سطح خطای ۵ درصد و سطح اطمینان معناداری ۹۵ درصد، در این تحقیق برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده می شود و طبق این فرمول ۳۸۴ نفر در نمونه آماری ما قرار می گیرند. برای کاهش خطا ۴۰۰ نفر در نظر گرفته ایم، نمونه گیری در این تحقیق به دو روش مکانی و زمانی انجام شده ابتدا با استفاده از نمونه گیری فضایی ۵ مورد از خیابان های شهر اصفهان شامل خیابان (خواجه نصیر الدین طوسی، سروش، آزادگان، احمدآباد، بزرگمهر) به عنوان فضای مورد مطالعه انتخاب شدند و در مرحله بعدی انتخاب نمونه از بین عابرین این خیابان ها به صورت زمانی انجام گرفت. در هر کدام از نقاط یاد شده نمونه گیری زمانی به صورت صبح و بعدظهر انجام گرفت. در ارتباط با پایایی ابزار سنجش به نظرات متخصصین علوم اجتماعی اکتفا شده و اعتبار پرسش نامه ها به ترتیب فضای شهری ۸۷٪ و گرایش به ارتکاب جرم ۸۳٪ درصد از طریق آزمون الفای کرونباخ به دست آمد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده ها از دو نوع نتایج آماری، آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده و نتایج حاصل از نمونه با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون بررسی قرار گرفته است. برای بررسی متغیر طراحی فضای شهری از ۵ شاخص خوانایی، زاویه دید، ایجاد نقاط کور، اختلاط کاربری، و نورپردازی استفاده شده است.

میزان ارتکاب جرم نیز با استفاده از ۷ شاخص، زورگیری، تکدی گری، مصرف مواد مخدر، خرید و فروش مواد مخدر، مزاحمت خیابانی، کارتن خواب ها و حضور ارادل و اوباش، مورد سنجش قرار گرفته و متغیر وابسته تحقیق محسوب می شود.

ویژگی های جمعیت شناختی

ویژگی های جمعیت شناختی نمونه آماری مورد مطالعه (جدول شماره ۱)

متغیر	بعد	تعداد	درصد
سن	کمتر از ۱۵ تا ۲۵	۲۳۲	۶۶
	۴۰-۲۶	۱۰۸	۵/۲۸
	بیش از ۴۱ سال	۴۴	۵/۵
تأهل	متأهل	۱۱۳	۳۲
	مجرد	۲۷۰	۶۸
تحصیلات	ابتدایی	۱۱	۲
	راهنمایی	۶۰	۱۳
	متوسطه	۱۹۰	۵۰
	کاردانی	۳۵	۱۰
	کارشناسی	۸۵	۲۴
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۲	۵/۱
اشتغال	شاغل	۶۵	۱۹
	خانه دار	۹۴	۵/۲۵
	دانش آموز دانشجو	۱۹۰	۵/۴۶
	بیکار	۳۵	۵/۹
سابقه سکونت در اصفهان	۱ تا ۱۵	۶۰	۱۶
	بیش از ۱۵	۸۰	۵/۲۰
	بومی اصفهان	۲۴۰	۵۸

همان طور که در قست های قبلی نیز اشاره شد، ۵ متغیر ۱. خوانایی، ۲. دسترسی مناسب، ۳. عدم اختلاط کاربری، ۴. نورپردازی مناسب و ۵. زوایای دید مناسب، متغیرهای اصلی طراحی فضای شهری را تشکیل می دهد که در این قسمت یافته های به دست آمده از طریق پیمایش در زمینه ارزیابی متغیرهای مذکور مورد بررسی قرار می گیرد.

جدول شماره ۲ شاخص های طراحی فضای شهری به تفکیک مسیرهای پنج گانه

مسیرها					شاخص های طراحی فضای شهری	
خیابان بزرگمهر	خیابان احمد آباد	خیابان آزادگان	خیابان سروش	نصیرالدین طوسی		
۰/۰۷۰	۰/۰۸۱	۰/۰۵۰,۲	۰/۰۷۹,۱	۰/۰۸۵,۲	کم	خوانایی
۰/۰۳۰	۰/۰۱۱	۰/۰۵۰,۱	۰/۰,۱	۰/۰۱۱,۸	متوسط	
۰/۰۰,۱	۰/۰۷	۰/۰۰,۱	۰/۰۲۰,۰	۰/۰۳۰	زیاد	
۰/۰۰,۲	۰/۰۰,۰	۰/۰۰	۰/۰۰,۰	۰/۰۸,۸	کم	دسترسی نامناسب
۰/۰۲۰	۰/۰۱۰,۰	۰/۰۷۰,۱	۰/۰۲۰	۰/۰۶۰	متوسط	
۰/۰۸۰	۰/۰۹۰	۰/۰۳۰,۰	۰/۰۸۱	۰/۰۸۵,۳	زیاد	
۰/۰۱۴,۱	۰/۰۱۲	۰/۰۰,۰	۰/۰۸۰	۰/۰۵,۹	کم	اختلاط کاربری
۰/۰۲۴,۱	۰/۰۲۲	۰/۰۲۰	۰/۰۱۲	۰/۰۱۴,۸	متوسط	
۰/۰۶۲	۰/۰۶۵	۰/۰۸۰	۰/۰۸۰	۰/۰۷۹,۵	زیاد	
۰/۰۰	۰/۰۳۰	۰/۰۰,۱	۰/۰۳۰	۰/۰۶۲	کم	نورپردازی مناسب
۰/۰۷۰,۰	۰/۰۷۰	۰/۰۱۰۰,۱	۰/۰۵۰	۰/۰۳۸,۳	متوسط	
۰/۰۳۰	۰/۰۰,۱	۰/۰۰,۰	۰/۰۲۰	۰/۰۱	زیاد	
۰/۰۰,۰	۰/۰۰,۲	۰/۰۰	۰/۰۲۱	۰/۰۴۴,۲	کم	زوایای دید مناسب
۰/۰۶۰	۰/۰۸۰	۰/۰۵۰,۱	۰/۰۵۰	۰/۰۴۲	متوسط	
۰/۰۴۰	۰/۰۲۰	۰/۰۵۰,۰	۰/۰۳۰	۰/۰۱۴,۷	زیاد	
۰۰/۰	۰۵۰/۰	۰۰,۰/۰	۰/۰۴۱	۰/۰۴۷	کم	طراحی فضایی
۰۷۱/۰	۰۵۰,۰/۰	۰۸۰/۰	۰۲۰/۰	۰۴۴/۰	متوسط	
۰۳۰/۰	۰۰/۰	۰۲۱/۰	۰۴۰/۰	۰۸,۹/۰	زیاد	

خوانایی: بیشترین میزان خوانایی مربوط به خیابان سروش با ۲۰ درصد و کمترین میزان متعلق به خیابان خواجه نصیرالدین طوسی است. به عبارت بهتر خیابان خواجه نصیرالدین طوسی در مقایسه با دیگر معابر مورد نظر، از دید مردم کمتر قابل درک و دریافت ذهنی است و استرس بیشتری به استفاده کنندگان از فضا وارد می کند و به لحاظ فاکتورهای از قبیل احساس امنیت به هنگام انتظار کشیدن از سوی پاسخگویان در سطح پایینی قرار دارد. البته تعداد پاسخگویانی که این خیابان را از نظر فاکتورهای یاد شده مناسب ارزیابی کرده اند در مقایسه با تعداد پاسخگویانی که معتقدند خیابان سروش از نظر فاکتورهای مذکور در سطح پایینی قرار دارد بسیار ناچیز است و این امر نشان از نارضایتی بالای پاسخگویان در خصوص چنین فاکتورهایی در کل محدوده مورد بررسی می باشد.

دسترسی نامناسب: اطلاعات جدول ۲ نشان می دهند که به طور کلی، بخش اعظم پاسخگویان دسترسی های اطراف در مسیرها را در حد زیاد نامناسب ارزیابی کرده اند که از این رهگذر خیابان احمدآباد با ۹۰ درصد، خیابان خواجه نصیرالدین طوسی با ۸۵٫۵ درصد، سروش و بزرگمهر با ۸۰ درصد و در نهایت آزادگان با ۳۰ درصد به ترتیب بیشترین میزان را در این مورد به خود اختصاص می دهند. این اطلاعات نشان می دهد که خیابان احمدآباد با ۹۰ درصد و در نهایت نارضایتی مردم به لحاظ وجود دسترسی های نامناسب بدترین وضعیت را دارد. این موضوع در خیابان آزادگان یک حالت عکسی را نشان می دهد، به طوری که ۳۰ درصد افراد وجود دسترسی نامناسب را در حد زیاد و ۷۰ درصد در حد متوسط ذکر نموده اند که حاکی از وضعیت نسبتاً مناسب خیابان مذکور از نظر تعداد اندک نقاط خلوت و ناامن بوده است. بنابراین می توان عنوان نمود که محدوده مورد مطالعه به لحاظ وجود نقاط خلوت و ناامن ناشی از دسترسی از دسترسی مطلوبی برخوردار نیست.

اختلاط کاربری: باتوجه به جدول شماره (۲) می توان به این نکته پی برد، که پاسخگویان از لحاظ اختلاط کاربری، خیابان آزادگان را در مقایسه با بقیه نامناسب ارزیابی کرده اند. در مقابل خیابان بزرگمهر، از نگاه پاسخگویان، در وضعیت نسبتاً مناسبی قرار دارد، بنابراین، در کل باید عنوان کرد که آمارها حاکی از آن است که محدوده مورد مطالعه به لحاظ هم خوانی و سازگاری کاربری ها از وضعیت نامناسب برخوردار است.

نورپردازی مناسب: در خصوص متغیر نورپردازی، اطلاعات جدول فوق حاکی از آن است که خیابان خواجه نصیرالدین طوسی بدترین وضعیت را از نگاه ساکنین در مقایسه با سایر مسیرهای مورد مطالعه داشته است. در مقابل، در مقایسه

با بقیه در وضعیت نسبتاً مناسبی قرار دارد. نکته قابل توجه و متمایز کننده در جدول فوق، وجود ارقام بالای حد متوسط و متمایل به پایین در مسیرهای پنج گانه، به خصوص خیابان خواجه نصیرالدین طوسی و خیابان سروش، در خصوص متغیر نورپردازی است که نشان از وضعیت متوسط و رو به پایین نورپردازی در کل منطقه مورد مطالعه می باشد.

زوایای دید مناسب: بر اساس اطلاعات جدول فوق می بایست عنوان کرد که از نظر پاسخگویان، خیابان خواجه نصیرالدین طوسی با ۴۴٫۱ درصد حد پایین، ۴۱٫۲ درصد حد متوسط ۱۴ درصد حد بالا از نظر وجود زوایای دید مناسب در مسیر در وضعیت نامناسبی قرار دارد. در مقابل خیابان آزادگان با صفر درصد حد پایین، ۵۰ درصد حد متوسط و ۵۰ درصد حد بالا وضعیت به مراتب بهتری را در این مورد دارا می باشد. اما در کل می بایست عنوان کرد که ارقام بالای مربوط به حد متوسط و حد بالا در همه مسیرها به استثنای خیابان خواجه نصیرالدین طوسی در مقایسه با ارقام ناچیز حد پایین آنها نشان از وضعیت نسبتاً خوب منطقه مورد مطالعه از نظر وجود زوایای دید مناسب در مسیرها دارد.

طراحی فضای شهری (متغیر اصلی): در مجموع، نظر پاسخگویان در خصوص میزان نزدیکی فضاهای مورد مطالعه به فضاهای شهری طراحی شده حاکی از آن است که خیابان احمدآباد و نیز خیابان خواجه نصیرالدین طوسی کمترین نزدیکی و شباهت را به یک فضای شهری طراحی شده نشان می دهند. وضعیت خیابان سروش نیز با ۴۰ درصد حد پایین، ۲۰ درصد حد متوسط و ۴۰ درصد حد خوب، بینابین است. تنها خیابان آزادگان و بزرگمهر هستند که وضعیت نسبتاً مناسبی دارند و بالابودن رقم مربوط به حد متوسط در این دو مسیر (خیابان آزادگان ۸۰ درصد و خیابان بزرگمهر ۷۰ درصد) نیز حکایت از وضعیت مطلوب طراحی فضایی در اینخصوص نمی کند. بنابراین به غیر از خیابان آزادگان و بزرگمهر، بقیه ارقام به دست آمده از سنجش طراحی فضایی نیز وضعیت مطلوبی را نشان نداده و حکایت از عدم طراحی صحیح فضای شهری ایمن برای افراد دارند.

احتمال ارتکاب جرم به تفکیک انواع جرایم و مسیرهای پنج گانه

در ادامه سعی شده است تا میزان احتمال ارتکاب انواع جرایم به تفکیک مسیرهای پنج گانه مورد قرار گیرد. اطلاعات مربوط به احتمال ارتکاب انواع جرایم به تفکیک مسیرهای پنج گانه در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۳: احتمال ارتکاب جرم به تفکیک انواع جرایم و مسیرهای پنج گانه

مسیرها					احتمال ارتکاب جرم به تفکیک جرایم	
خیابان بزمهر	خیابان احمد آباد	خیابان آزادگان	خیابان سروش	خیابان خواجه نصیرالدین طوسی		
۰/۰۱۰۰,۰	۰/۱۰۰,۰/۰	۰/۰۹۰۰,۲	۰/۰۹۰,۱/۰	۰/۰۷۶,۶	کم	زورگیری
۰/۰۰	۰/۰,۱/۰	۰/۰۱۰,۱	۰/۱۰,۰/۰	۰/۰۲۳,۶	متوسط	
۰/۰۰,۰	۰/۰/۰	۰/۰۰,۱	۰/۰,۰/۰	۰/۰۰	زیاد	
۰/۰۴۰,۲	۰/۰۶۰,۰/۰	۰/۰۱۰,۰۰	۰/۰۷۰,۰/۰	۰/۰۵۳,۰	کم	تکدی گری
۰/۰۶۰	۰/۰۳۰,۰/۰	۰/۰۰,۱	۰/۰۲۰/۰	۰/۰۲۶,۶	متوسط	
۰/۰۰	۰/۰/۱۰	۰/۰۰,۰	۰/۱۰/۰	۰/۰۲۰,۶	زیاد	
۰/۰۶۰,۱	۰/۰۵۰	۰/۰۱۰۰,۰	۰/۰۴۰/۰	۰/۰۵۰,۹	کم	مصرف مواد
۰/۰۴۰,۱	۰/۰۵۰,۱	۰/۰۰	۰/۰۴۰/۰	۰/۰۲۳,۸	متوسط	
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۲۰/۰	۰/۰۲۶,۵	زیاد	
۰/۰۶۰,۰	۰/۰۴۰	۰/۰۱۰۰,۱	۰/۰۶۰/۰	۰/۰۵۸	کم	خرید و فروش مواد
۰/۰۴۰,۰	۰/۰۵۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۲۰,۳	متوسط	
۰/۰۰	۰/۰۱۰,۱	۰/۰۰,۰	۰/۰۲۰	۰/۰۲۰,۶	زیاد	
۰/۰۸۰,۰	۰/۰۹۰,۲	۰/۰۸۰	۰/۰۸۱	۰/۰۵۰,۲	کم	مزاحمت خیابانی
۰/۰۲۰	۰/۰/۱۰	۰/۰۲۰,۱	۰/۰۲۰	۰/۰۲۹,۶	متوسط	
۰/۰/۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰,۰	۰/۰۰	۰/۰۲۰,۶	زیاد	
۰/۰۰۰,۰	۰/۰۹۰,۰	۰/۰۱۰۰,۰	۰/۰۵۰	۰/۰۷۳,۴	کم	کارتن خوابها
۰/۰۰	۰/۰۱۰,۰	۰/۰۰	۰/۰۳۰	۰/۰۱۷,۶	متوسط	
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۵,۹	زیاد	
۰/۰۷۰,۰	۰/۰۷۰	۰/۰۹۰,۰	۰/۰۸۰,۰	۰/۰۶۰,۰	کم	اراذل و اوباش
۰/۰۳۰,۰	۰/۰۳۰	۰/۰/۱۰	۰/۰/۱۰	۰/۰۲۹,۵	متوسط	
۰/۰۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰/۱۰	۰/۰۱۴,۸	زیاد	

ترکیب پاسخ گویان بر اساس اعتقاد به میزان احتمال وقوع انواع جرایم در مسیرهای پنج گانه نشان می دهد که در خیابان خواجه نصیرالدین طوسی، پاسخگویان احتمال وقوع زورگیری را پایین و احتمال مصرف مواد مخدر را در این خیابان را بیشتر ارزیابی کرده اند. در خیابان سروش نیز همانند خیابان خواجه نصیرالدین طوسی، احتمال وقوع زورگیری را پایین و احتمال فروش مواد مخدر و کارتن خوابی در این خیابان را بیشتر ارزیابی کرده اند. در خیابان آزادگان وضعیت به گونه ای دیگر است و ۱۰۰ درصد پاسخ گویان احتمال وقوع جرائمی هم چون تکدی گری، فروش و مصرف مواد مخدر و کارتن خوابی را در سطح بسیار پایینی ارزیابی کرده و درصد بسیار ناچیزی احتمال وقوع انواع جرائم را بیشتر ارزیابی کرده اند. در خیابان احمدآباد نیز ۱۰۰ درصد پاسخ گویان احتمال وقوع زورگیری را بسیار پایین ارزیابی کرده و تنها رقم ناچیزی احتمال وقوع انواع جرائم را بیشتر ارزیابی کرده و به طور مشخص ۱۰ درصد پاسخ گویان خیابان احمدآباد را بیشتر مستعد تکدی گری و خرید و فروش مواد مخدر می دانند. خیابان بزرگمهر نیز وضعیتی مشابه خیابان احمدآباد داشته با این تفاوت که علاوه بر زورگیری، احتمال وقوع کارتن خوابی نیز از نظر ۱۰۰ درصد پاسخگویان بسیار اندک است. بنابراین، به طور کلی می توان عنوان کرد که خیابان خواجه نصیرالدین طوسی و تاحدودی خیابان سروش در مقایسه با سایر مسیرها، بیشتر در معرض انواع جرائم و مشخصا خرید و فروش و مصرف مواد مخدر قرار دارند.

فرضیه تحقیق: رابطه بین طراحی فضای شهری و احساس امنیت شهروندان

احساس امنیت	طراحی فضایی
$R = ۰/۳۹۴$ $Sig = ۰/۰۰۰$ $N = ۳۸۴$	

بر اساس اطلاعات (جدول ۴) فرضیه اصلی بین طراحی فضای شهری و امنیت رابطه مثبت و معناداری مشاهده شده ($Sig = ۰/۰۰۰$) در تحلیل همبستگی پیرسون که کوچک تر از ۰/۰۵ می باشد، وجود رابطه بین طراحی فضایی و امنیت تأیید می شود. بر اساس میزان همبستگی میان طراحی فضایی و امنیت ۰/۳۹ می باشد. نتایج این آزمون در سطح اطمینان ۹۹ درصد نیز معنادار می باشد. این همبستگی نشان دهنده این است که میزان طراحی شدگی فضاهای شهری بر میزان امنیت این فضا تأثیر مستقیم دارد، به عبارت بهتر طبق یافته های این بررسی می توان بیان نمود که فضاهایی که به معیارهای فضاهای شهری طراحی شده نزدیکتر هستند در

مقایسه با فضاهایی که فاقد این معیارها می باشند از میزان های امنیت بیشتری نیز برخوردارند.

رابطه بین طراحی فضایی شهری و گرایش به ارتکاب جرم

گرایش ارتکاب جرم	طراحی فضایی
R= - ۵۴۱ Sig= ۰/۰۰۰ N= ۳۸۴	

بر اساس اطلاعات (جدول بالا) نشان می دهد که بین دو متغیر «طراحی فضای شهری و گرایش ارتکاب جرم» نیز همبستگی وجود دارد. این همبستگی منفی بوده و از لحاظ شدت، در حد متوسط به بالا $r=۵۴۱$ می باشد. به عبارت بهتر این رابطه نشان می دهد که پاسخگویی که فضاهای مورد بررسی را از نظر طراحی فضایی مناسب ارزیابی نموده اند در مقایسه با پاسخگویی که چنین نظری ندارند، میزان گرایش به جرم در این فضاها را کمتر ارزیابی کرده اند. سطح معنادار جدول (Sig= ۰/۰۰۰) بیانگر این امر است که رابطه موجود بین دو متغیر به لحاظ آماری رابطه ای معنادار بوده و با سطح اطمینان ۹۹ درصد قابل تعمیم به جامعه آماری می باشد. این همبستگی نشان دهنده این است که میزان طراحی شدگی فضاهای شهری بر میزان گرایش ارتکاب به جرم در این فضاها تأثیر معکوس دارد، به عبارت بهتر طبق یافته های این بررسی می توان گفت که فضاهایی که به معیارهای فضاهای شهری طراحی شده نزدیکتر هستند در مقایسه با فضاهایی که فاقد این معیارها می باشند فرصت های کمتری برای مجرمین به وجود آورده و گرایش ارتکاب به جرم در آنها اندک است. جدول زیر جزئیات بیشتری در خصوص رابطه دو متغیر یاد شده ارائه می کند.

جدول (شماره ۴) رابطه بین طراحی فضای شهری و گرایش ارتکاب به جرم به تفکیک انواع جرایم

حضور ارادل و اوباش	کارتن خواب ها	مزاحمت خیابانی	خرید و فروش مواد	مصرف مواد و مشروبات الکلی	گدایی	زورگیری	طراحی فضایی
R= - ۰/۳۰۳ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۳۶۰ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۴۳۰ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۳۶۶ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۴۴۸ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۳۷۳ Sig= ۰/۰۰۰	R= - ۰/۴۳۸ Sig= ۰/۰۰۰	

اطلاعات جدول (۴) نشان می دهد که همه انواع جرایمی که در این مطالعه

مورد بررسی قرار گرفته‌اند، همبستگی معکوسی با میزان طراحی شدگی فضای شهری دارند. به عبارت دیگر، نتایج این بررسی حاکی از این است که همه جرایم مورد بررسی، اعم از «زورگیری، گدایی، مصرف مواد و مشروبات الکلی، خرید و فروش حمل و نگهداری مواد، مزاحمت خیابانی، کارتن خوابها، و اراذل و اوباش در فضاها طراحی شده از گرایش ارتکاب جرم کمتر برخوردارند. همچنین جرایم نشان می‌دهد که از بین جرایم مورد مطالعه، مصرف مواد و مشروبات الکلی بیشترین و حضور اراذل و اوباش کمترین همبستگی را با فضاها طراحی شده دارند.

راهکارهای پیشگیری از ارتکاب جرم شهروندان

۱. طراحی شهری می‌تواند از طریق ایجاد موانع و سد کردن موقعیت‌های ارتکاب جرم و با دشوار نمودن آن از رفتار مجرمانه پیشگیری کند.
  ۲. محیط کالبدی می‌تواند یا از بین بردن مکان‌های اختفا و یا راه‌های فرار، مانع ارتکاب جرم گردد.
  ۳. طراحی شهری می‌تواند رفتار شهروندان را در جهت افزایش احتمال مشاهده یا پیشگیری و بازداشت مجرمین تغییر دهد.
  ۴. محیط کالبدی می‌تواند برای استفاده شهروندان و کاهش جرم از طریق افزایش کنترل و مراقبت از عرصه‌های عمومی، خیابان‌ها و میادین و مداخلات اجتماعی در زمان وقوع جرم مورد استفاده شهروندان قرار گیرد.
- ایجاد فضای قابل دفاع یک منظور اجتماعی دارد و آن طراحی ساختار کالبدی به نحوی است که مراقبت و کنترل سطوح اطراف قطعات و بلوک‌های شهری با کاربریهای مختلف رامکن سازد. منظور از سطوح اطراف، فضاهایی چون خیابان‌ها، فضاها شهری، کریدورها و مسیرهای ارتباطی است. ایجاد فضای قابل دفاع مردم را قادر می‌سازد از فضاها شهری به نحو مطلوب استفاده نموده و از یک زندگی حقیقی و با ارزش بهره‌مند شوند. امنیت در این فضاها بدون حضور پلیس ممکن خواهد بود، بنابراین این فضاها مقرون به صرفه و کاربردی بوده و حضور مردم را در راستای اهداف پایداری ممکن می‌سازد.
- با توجه به نظریه‌های مطرح شده و ترکیب رویکردها و اقدامات اجرایی این نظریه‌ها، اصول و معیارها و اقدامات مورد نیاز برای دستیابی به یک فضای شهری امن تعیین و ارائه می‌گردد. بر این اساس، برای جلوگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی به طور کلی سه ایده در جهت ایمن‌تر نمودن محیط مصنوع پیشنهاد می‌شود:

۵. اگر مردم در اطراف باشند، وقوع جرم علیه مردم و دارایی‌هایشان کمتر اتفاق

می افتد. (حضور مردم)

۶. هم چنین مهم است که مردم بتوانند آن چه که در حال وقوع است را مشاهده کنند. (زاویه دید مناسب و عدم وجود نقاط کور و مخفی)
۷. مهم است که مردم بتوانند فرصت ها و گزینه های امنیتی را برگزینند، به خصوص برای عکس العمل نشان دادن به آنچه که اتفاق می افتد. (برای مثال تعیین متولی و مدیر برای فضاهای عمومی در هر محل از مردم بومی و محلی همان جا، کسانی که همیشه در آن فضا مشغول کار یا زندگی هستند، باعث می شود که کنترل بر مکان بیشتر شده و در مواقع احتمالی ارتکاب جرم، این متولیان بتوانند مداخله و جلوگیری کنند.)

نتیجه گیری

بیشترین میزان خوانایی مربوط به خیابان سروش و کمترین میزان متعلق به خیابان خواجه نصیرالدین طوسی است. خیابان خواجه نصیرالدین طوسی در مقایسه با دیگر معابر مورد نظر، به لحاظ فاکتورهایی از قبیل درک ذهنی روشن و مناسب از فضا و احساس امنیت به هنگام انتظار کشیدن در سطح پایینی قرار دارد. این فاکتورها در خیابان سروش در سطح بالایی قرار دارد. اما به طور کلی، نارضایتی در خصوص موارد یاد شده در کل محدوده مورد بررسی قابل مشاهده می باشد.

دسترسی مناسب یکی دیگر از مسائل مربوط به ساختار کالبدی خیابان های شهر اصفهان است. از بین خیابان های مورد بررسی، خیابان احمدآباد بدترین وضعیت و خیابان آزادگان بهترین وضعیت را به لحاظ وجود دسترسی مناسب دارا می باشند. اما، محدوده ای مورد مطالعه به لحاظ وجود نقاط دسترسی های مناسب از اطراف به خیابان از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند. هم چنین محدوده مورد مطالعه به لحاظ هم خوانی و سازگاری کاربرها از وضعیت نامناسبی برخوردارند و عموماً با مشکل اختلاط کاربری ها مواجه هستند. این مشکل بیشتر از همه در خیابان آزادگان دیده می شود و در مقابل، خیابان بزرگمهر از وضعیت نسبتاً مطلوب تری برخوردار است. در خصوص کیفیت نورپردازی نیز محدوده های مورد مطالعه از وضعیت چندان مطلوبی برخوردار نیستند. مشکل یاد شده بیشتر از همه در خیابان خواجه نصیرالدین طوسی دیده می شود، اما خیابان بزرگمهر از وضعیت مناسب تری برخوردار است. خیابان خواجه نصیرالدین طوسی از نظر وجود زوایای دید مناسب در مسیر، در وضعیت نامناسبی قرار دارد و در مقابل، خیابان آزادگان وضعیت به مراتب بهتری را در این مورد دارا می باشد. اما در کل می بایست عنوان کرد یافته ها نشان از وضعیت نسبتاً خوب منطقه مورد مطالعه از نظر وجود زوایای دید مناسب در مسیرها دارد.

از سوی دیگر میزان وقوع انواع جرایم در خیابان های مورد مطالعه نشان می دهد که در خیابان های خواجه نصیرالدین طوسی و سروش، وقوع زورگیری از کمترین احتمال و خرید و فروش و مصرف مواد مخدر، از بیشترین احتمال برخوردار است. در خیابان آزادگان وضعیت به گونه ای دیگر است. احتمال وقوع جرمی همچون تکدی گری، فروش و مصرف مواد مخدر و وقوع زورگیری بسیار پایین ارزیابی شده است. بنابراین، خیابان خواجه نصیرالدین طوسی و تا حدودی خیابان سروش در مقایسه با سایر مسیرها، بیشتر در معرض انواع جرائم و مشخصا خرید و فروش و مصرف مواد مخدر قرار دارند.

بررسی رابطه بین متغیرها نشان داد که بین طراحی فضای شهری و احتمال ارتکاب جرم همبستگی معکوس وجود دارد. همبستگی اول، نشان دهنده این است که میزان طراحی شدگی فضاهای شهری بر میزان امنیت این فضاها تاثیر مستقیم دارد و فضاهایی که به معیارهای فضای شهری طراحی شده نزدیک تر هستند در مقایسه با فضاهایی که فاقد این معیارها می باشند از میزان امنیت بیشتری نیز برخوردار هستند. همبستگی بعدی نیز نشان دهنده این است که میزان طراحی شدگی فضاهای شهری با میزان ارتکاب جرم در این فضاها تاثیر معکوس دارد، به عبارت بهتر، فضاهایی که به معیارهای فضاهای شهری طراحی شده نزدیک تر هستند در مقایسه با فضاهایی که فاقد این معیارها می باشند فرصت های کمتری برای مجرمین به وجود آورده و احتمال ارتکاب جرم در آنها اندک است. بررسی جزئیات این رابطه نیز حاکی از آن است که همه انواع جرایمی که در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته اند، همبستگی معکوسی با میزان طراحی شدگی فضای شهری دارد و همگی، اعم از زورگیری، تکدی گری، مصرف مواد مخدر، خرید و فروش مواد مخدر، مزاحمت های خیابانی، حضور کارتن خواب ها و ارذال و اوباش در فضاهای طراحی شده از احتمال ارتکاب کمتری برخوردارند. از بین جرایم مورد مطالعه، مصرف مواد مخدر بیشترین و حضور ارذال و اوباش کمترین همبستگی را با فضاهای شهری طراحی شده دارند. به عبارت بهتر، متداول ترین جرمی که در فضاهای شهری طراحی نشده اتفاق می افتد مصرف مواد مخدر و غیر محتمل ترین آن حضور ارذال و اوباش می باشد.

بنابراین به طور کلی می توان عنوان کرد که خیابان های آزادگان و بزرگمهر بیشترین و خیابان خواجه نصیرالدین طوسی کمترین نزدیکی و شباهت را به یک فضای شهری طراحی شده نشان می دهند و همبستگی معکوسی بین میزان طراحی شدگی فضاهای شهری و میزان ارتکاب جرم وجود دارد و خیابان خواجه نصیرالدین

طوسی، و تا حدودی خیابان سروش، در مقایسه با خیابان‌های دیگر، فضاهای مناسب‌تری را برای بروز و ارتکاب جرم فراهم می‌آورند.

متداول‌ترین جرم در فضاهای شهری طراحی نشده شهر اصفهان مصرف مواد مخدر است بنابراین، می‌توان انتظار داشت که جرایم مربوط به خرید و فروش و مصرف مواد مخدر به ویژه در خیابان خواجه نصیرالدین طوسی بروز بیشتری داشته باشد و می‌بایست مسئولین توجه ویژه‌ای به این خیابان، هم از منظر طراحی فضای شهری و هم برای احیای اجتماعی آن داشته باشند چرا که «احیای اجتماعی صورت می‌گیرد تا محل به مکانی سرزنده و پویا تبدیل شود.» (تیزدل و دیگران، ۱۳۸۸: ۵۳).

Archive of SID

منابع

- آرنهایم، رودولف. (۱۳۸۲). پویه شناسی صور معماری، ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی، انتشارات سازمان مطالعات و تدوین.
- پامیر، سای. (۱۳۹۲). آفرینش مرکز شهری سرزنده: اصول طراحی شهری و باز آفرینی. ترجمه بهزادفر، مصطفی و امیر شکبیا منش. چاپ سوم. تهران: مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
- تیبالدز، ف. (۱۳۸۵)، شهرسازی شهروندگرا، ترجمه محمد احمدی نژاد، اصفهان: نشر خاک، چاپ اول.
- تیزدل، استیون و دیگران. (۱۳۸۸). احیای محله های تاریخی شهرها. ترجمه سمانه ساریخانی. شیراز: انتشارات نوید شیراز.
- کارمونا، متیو و دیگران. (۱۳۸۸). مکان های عمومی، فضاهای شهری. ترجمه فریبا قرآنی و دیگران. تهران: اداره انتشارات دانشگاه هنر.
- گروت، لینداو دیوید وانگ. (۱۳۸۶). روش های تحقیق در معماری. ترجمه علیرضا عینی فر. ج ۲. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گل، یان. (۱۳۸۹). فضاهای عمومی زندگی جمعی شهر آدلاید، ترجمه غفاری، علی. سهیلی پور، صادق. تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- لینچ، کوین. (۱۳۸۱). سیمای شهر. ترجمه دکتر منوچهر مزینی. چاپ ۵. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- هال، ادوارد، تی. (۱۳۷۶). بعد پنهان، ترجمه دکتر منوچهر طیبیان، انتشارات دانشگاه تهران.
- لنگ، جان. «آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط»، ترجمه دکتر علیرضا عینی فر، تهران، دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۸۱
- صالحی، اسماعی. (۱۳۸۷). ویژگی های محیطی فضاهای شهری امن، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی و معماری
- Montgomery, John (2003). "Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualizing Cultural Quarters". Planning, Practice & Research, Vol. 18, No. 4, pp. 306–293.
- ----- (1998) «Making a city: Urbanity, vitality and urban design», Journal of Urban Design, 116 — 93, 1: 3.
- Moudon, Lee, and others. (2006) Operational Definitions of Walkable Neighborhood: Theoretical and Empirical Insights/ - Journal

- of Physical Activity and Health, 3, Supple 1, S-99S117.
- Newman, O (1973)»Defensible Space: People and Design in the Violent City», London, Architectural Press
  - Robert Cowan (2005). Dictionary of urbanism. streetwise press.
  - Schweitzer, J. H. et.al (1977)»The Impact of the Built Environment on Crime and Fear of Crime in Urban Neighborhoods», Journal of Urban Technology, Vol. 6, N.3

Archive of SID